

Scenariusz lekcji dla szkół ponadpodstawowych

SZLAKIEM SOKOLICH GNIAZD

Po klęsce Powstania Styczniowego Polacy skupili się na innych działaniach niż walka zbrojna. Silna była potrzeba zachowania polskości oraz umacniania oddolnych relacji. Powstały organizacje, które stawiały na rozwój przedsiębiorczości, upowszechnianie czytelnictwa lub promowanie ruchu i gimnastyki, tak jak Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”.

Pierwsze Towarzystwo „Sokół” powstało we Lwowie w 1867 roku na wzór czeskiej organizacji. Szybko powstawały nowe gniazda w zaborze austriackim, a nawet w pozostałych zaborach, choć było tam to nielegalne i groziło poważnymi konsekwencjami. W 1884 roku powstały nowe gniazda w Tarnowie i Stanisławowie, rok później rozpoczęły swoją działalność organizacje w Przemyślu, Krakowie, Kołomyi i Tarnopolu. W 1892 roku liczba sokolich gniazd w zaborze austriackim wynosiła 46, zaś tuż przed wybuchem I wojny światowej funkcjonowało już 581 gniazd zrzeszających bez mała 50 tysięcy członków. Zakopiańskie gniazdo zostało założone przez Wenantego Piaseckiego w 1894 roku i z różnymi przerwami działa do dziś.

Kto? Założyciele i fundatorzy

Obejrzyjcie film i zwróćcie szczególną uwagę na osoby, które zostały w tym filmie ożywione. Podzielcie się na grupy 5-6 osobowe i spróbujcie wpisać do tabelki fakty z życia tych osób i cechy charakteru, które waszym zdaniem pozwoliły im osiągnąć różne ważne cele np. pracowitość, oszczędność, zaradność, odwaga, hojność, ambicja itp.

Porównajcie cechy z tabelki z innymi grupami i stwórzcie mapę myśli dla każdej postaci wpisując cechy koło jego imienia i nazwiska. Czy wszyscy uznaliście te same cechy za tak samo ważne?

A może niektóre cechy was zaskoczyły? Przedyskutujcie, które cechy nadal się przydają współcześnie, jeśli chcemy działać na rzecz społeczności, a które waszym zdaniem są już mniej istotne.

TABELKA

Osoba	Fakty	Cechy
Walery Eljasz-Radzikowski	•	•
	•	•
	•	•
	•	•
Władysław Zamoyski	•	•
	•	•
	•	•
	•	•
Wenaty Piasecki	•	•
	•	•

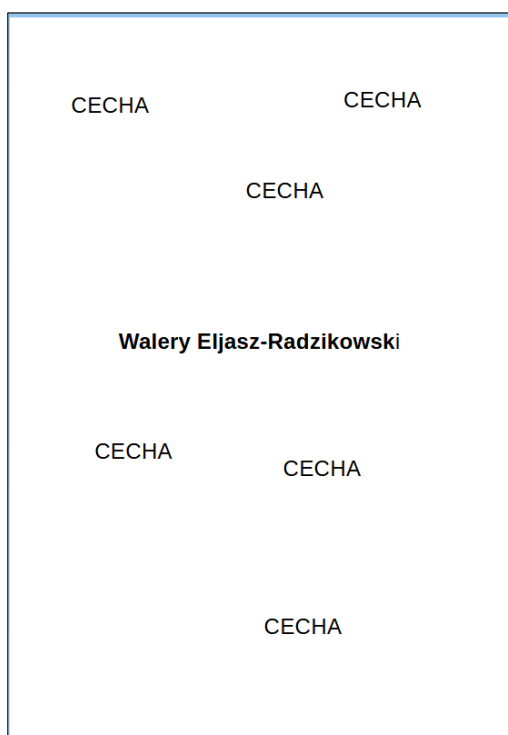
Andrzej Chramiec

-
-
-
-
-
-
-

Eugeniusz Wesołowski

-
-
-
-
-

MAPA MYŚLI (przykład)

W kolejnych zadaniach będziecie mogli się wczuć w rolę założycieli i fundatorów. Waszym zadaniem będzie zaprojektowanie sokołni, zdobycie na nią funduszy i zaplanowanie całorocznej działalności. Zwróćcie uwagę na cechy charakteru, które pomogą wam się uporać z tymi zadaniami. Czy to są te same, które wymieniliście w tabelkach i na mapie, czy zupełnie inne, których nie braliście pod uwagę na tym etapie? Powodzenia!

Gdzie? Sokolnia

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” miało dwa główne problemy i zadania: zapewnić wykwalifikowanych nauczycieli gimnastyki i znaleźć odpowiedni budynek, w którym można będzie ćwiczyć. Budynki w tamtych czasach nie były specjalnie przystosowane do ćwiczeń sportowych. Nawet zakłady wodolecznicze w Zakopanem, w których odbywały się ćwiczenia, miały swoje wady. Brakowało szatni, pryszniców i przyrządów gimnastycznych. Dlatego prawie każde towarzystwo próbowało zbudować sobie własną sokołnię. I robiły to całkiem skutecznie. Już w 1913 roku

gniazda w Galicji posiadały 113 własnych budynków (sokolni) oraz ponad 130 boisk. Część budynków posiadała sale gimnastyczne oraz kręgielnie wykorzystywane też jako strzelnice. Taki był też plan „Sokoła” w Zakopanem. Dzięki hojności hrabiego Władysława Zamoyskiego kupiono ziemię w centrum Zakopanego, a następnie ogłoszono konkurs na projekt architektoniczny.

Waszym zadaniem jest stworzenie własnego projektu, który spełniałby warunki przedstawione w konkursie z 1907 roku. Pamiętajcie, że działka ma około 5000 m², a finanse nie są nieograniczone, za to wymagania całkiem duże. Spróbujcie myśleć nieszablonowo, jak Sokoły.

„W sali budynku ma się mieścić:

- 1) Sala ćwiczeń nie przekraczająca 300m², z dogodnym wyjściem na boisko, z łóżami I piętra i balkonem.
 - 2) Scena 8m głęboka.
 - 3) Dwie garderoby dla artystów po 30m².
 - 4) Dwie szatnie: jedna dla ćwiczących, druga dla publiczności, mogąca być użyta za strzelnicę.
 - 5) Kancelaria 30m².
 - 6) Dwa pokoje dla naczelnika, po 16m², jeden obok sali, lub szatni dla ćwiczących; drugi na I piętrze.
 - 7) Mieszkanie stróża: pokój i kuchnia, razem 28m².
 - 8) Rekwizytornia 30m², obok sali ćwiczeń.
 - 9) Pokój bufetowy 40m².
 - 10) Sień i klatka schodowa.
 - 11) Schody służbowe.
 - 12) Wychodki odpowiednio rozmieszczone.
 - 13) Sutereny, obejmujące pod frontową częścią budynku, dwie piwnice i kuchnię restauracyjną”
- „Architekt”, R.8:1907,z.7,s.2-3

Po skończeniu zadania przedstawcie swoje projekty w klasie i zastanówcie się wspólnie na jakie trudności natrafiliście w trakcie projektowania i jakie mieliście pomysły żeby je rozwiązać.

Za co? Finanse i składki

Konkurs architektoniczny został rozstrzygnięty w 1908 roku. Pierwsze miejsce zajął projekt, który był za drogi do realizacji. Ostatecznie zdecydowano się na budowę według projektu Eugeniusza Wesołowskiego, członka „Sokoła”, architekta, zakopiańczyka. Wesołowski zajął w konkursie trzecie miejsce, a jego pomysł też okazał się za drogi. Dlatego Eugeniusz Wesołowski zmodyfikował go. Ostatecznie sokołnia w Zakopanem została otwarta w 1909 roku. Posiadała salę do ćwiczeń o wymiarach 15 x 9 m, szatnie, rekwizytornie, kancelarię, pokój dla naczelnika i pokój dla kursora czyli gońca. W sali gimnastycznej mogły odbywać się przedstawienia teatralne. Rok później założono oświetlenie elektryczne, urządzono boisko i ślizgawkę, zmodernizowano kręgielnię, która mogła pełnić również rolę strzelnicy. Zorganizowano czytelnię i bibliotekę, dostępne tylko dla członków towarzystwa. W sali gimnastycznej odbywały się obchody rocznic narodowych, przedstawienia teatralne i posiedzenie rady gminy Zakopane. Niestety spłacenie kredytu na budowę okazało się bardzo wyczerpujące. Trzeba było też utrzymać gmach. Ze składek trudno było uezierać odpowiednią sumę. Dlatego żeby zdobyć pieniądze organizowano kursy gimnastyki leczniczej, kursy narciarstwa i kursy strzelania. Od początku wynajmowano też sokołnie na potrzeby

kina. Wkrótce okazało się, że dawna sokolnia nie spełnia wymagań i zaczęto obok budować nową. Budynek ukończono w 1929 roku i do dziś można go oglądać w Zakopanem. W budynku stale działa kino, a wpływy z niego umożliwiły spłatę kredytu i utrzymanie budynku przez wiele lat.

Popatrzcie teraz na swój projekt architektoniczny i zastanówcie się jak zdobyć pieniądze na jego budowę i utrzymanie go. Może macie pomysły jakichś dodatkowych działań możliwych w tej przestrzeni, albo wpadniecie na inny sposób pozyskiwania funduszy na zewnątrz: składki, zbiórki, festyny. Zaproponujcie trzy różne sposoby zdobywania pieniędzy na sokolnię i działania w duchu „Sokoła”. Możecie skorzystać z inspiracji zawartych na afiszach z innych Towarzystw. (Aneks)

Jak? Działania i wydarzenia

Skoro już zabraliście się za projektowanie wydarzeń i budżetów, to pójdzie wam łatwo z kolejnym zadaniem. W Towarzystwie bardzo ważna była od początku tzw. Komisja Zabawowa. Jej zadaniem było organizowanie uroczystości dla członków i sympatyków Towarzystwa Gimnastycznego. Istniało kilka podstawowych zadań Komisji, które były powtarzane co rok:

1. W styczniu rocznica Powstania Styczniowego z nabożeństwem za poległych,
2. W marcu i kwietniu amatorskie przedstawienie,
3. W maju rocznica Konstytucji 3 Maja z nabożeństwem,
4. W miesiącach wakacyjnych popis gimnastyki z majówką lub festynem,
5. W październiku uroczystości kościuszkowskie z nabożeństwem,
6. W listopadzie lub na początku grudnia rocznica Powstania Listopadowego i rocznica śmierci

Adama Mickiewicza z nabożeństwem.

Popularne były też spotkania taneczne, świąteczne, dla dzieci ze świętym Mikołajem. Odbywały się też wykłady wybitnych osób. Na przykład 13 listopada 1904 roku z okazji 74 rocznicy Powstania Listopadowego wystąpił w Zakopanem Józef Piłsudski. Oczywiście organizowano też zawody sportowe, wycieczki i popisy gimnastyczne.

Waszym zadaniem jako Komisji Zabawowej jest zaplanowanie co najmniej 5 wydarzeń w ciągu roku, które byłyby zgodne z celami „Sokoła”: ćwiczenia gimnastyczne, zawody sportowe, wydarzenia patriotyczne lub kulturalne. Może przy okazji uda wam się zebrać fundusze, sprzedając bilety albo robiąc zbiórki.

Stwórzcie wspólnie z innymi grupami jeden kalendarz wydarzeń z waszymi pomysłami. Porozmawiajcie o podobieństwach i różnicach. Pomyślcie które pomysły są najciekawsze, a które najtrudniejsze do realizacji.

Zakończenie

Na koniec pracy spójrzcie jeszcze raz na przygotowane wcześniej przez was mapy myśli. Co byście dopisali do cech tam umieszczonych na początku zajęć? Które cechy w waszej dzisiejszej pracy były wam najbardziej przydatne, a które okazały się ostatecznie niepotrzebne? Porozmawiajcie o tym, czy z tych doświadczeń Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” z Zakopanego da się coś przenieść na dzień dzisiejszy na przykład organizując wydarzenia sportowe czy patriotyczne, zawody w bieganiu albo uroczyste obchody rocznicy. Może sami spróbujecie coś takiego zrobić lokalnie. Podążajcie w tej drodze szlakiem sokolich gniazd, również tego z Zakopanego.

